

De Aosta-vallei : een paradijs voor lepidopterologen, addendum 1 (Lepidoptera) *

Marcel FAQUAET

Zoals vooropgesteld (FAQUAET 1987) gingen we reeds in 1987, vroeger in het seizoen, naar de Aosta-vallei, en wel van 28 mei tot en met 3 juni. Tijdens dit zevendaags verblijf bezochten we 11 biotopen. Zes ervan verkenden we reeds eerder : Avisa, Cerellaz, Quart, Pondel, Lillaz en Vens. De vijf nieuwe biotopen kunnen we als volgt beschrijven :

1. Epinel : ca. 1450 m. Een klein plaatsje in de vallei van Cogne. De bezochte biotopen liggen iets lager dan Epinel, aan de rechterkant van het riviertje Grand Eyvia, nog net niet in het natuurreservaat van de Gran Paradiso. We liepen er door de bedding van een uitgedroogd riviertje en tussen duindoorns, een zeer stekelige plant. Een zeer goede plaats voor o.a. *Cupido osiris* MEIGEN en *Glaucoopsyche alexis* PODA.

2. Cerlogne : ca. 1550 m. Zeer klein gehucht gelegen tussen Fossaz (Saint-Nicolas) en Vens, nog net niet in de terreinplooi van Vertosan. We waren er slechts kort op een zeer klein biotoop met o.a. *Lycaeides idas* LINNAEUS.

3. Pontey : ca. 650 m. Aan de rechterkant van de rivier Dora Baltea. Eveneens een klein plaatsje gelegen ter hoogte van Chambave. Het bezochte biotoop is de weg tussen Pontey en Arlier. Deze weg loopt door een bos, met hier en daar, rechts van de weg een klein stukje grasland en enkele wijngaarden. Op een paar plaatsen groeide blazenstruik (*Colutea arborescens*).

4. Lillianes : ca. 650 m. Dit plaatsje ligt in de vallei van Gressoney, enkele km van Pont-Saint-Martin. De onderzochte biotopen bevinden zich aan de rechterkant van het riviertje Lys. Het waren maaivelden die niet mochten betreden worden. Op al deze weiden groeide veel adderwortel (*Polygonum bistorta*). We vingden er twee exemplaren van *Mellicta athalia* ROTTEMBERG.

5. Col du Joux : ca. 1650 m. Gelegen in de vallei van Challand en Ayas, men bereikt deze col via het plaatsje Brusson. Het is er verboden bloemen en planten te plukken en vlinders te vangen. Maar wat we hier zagen is afgrijselijk. Over enkele jaren zal van dit prachtige stuk natuur niets meer overschieten. De plannen op grote houten aanplakborden spreken boekdelen. Men is er van plan boven op de Col du Joux een nieuw «dorp» te bouwen, met alle mogelijke faciliteiten voor de skiliefhebbers in de winter. Het «was» een goed biotoop voor o.a. *Euchloe ausonia* HÜBNER en *Colias australis* VERITY.

1. Dagvlinders

We observeerden tijdens dit relatief korte verblijf 48 soorten dagvlinders. Aan mijn vroegere lijst van 134 soorten (FAQUAET 1987) kan ik 8 nieuwe soorten toevoegen, wat het totaal op 142 brengt.

Anthocharis cardamines LINNAEUS : op alle bezochte biotopen en al naar gelang de plaats gewoon tot zeldzaam, meestal mannetjes.

* zie *Phegea* 15 : 47-59, 91-107, 131-144, 195-208.

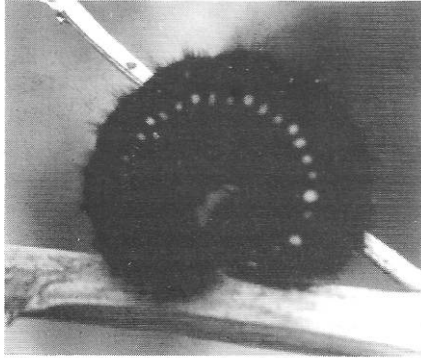

Figuur 1 : Col du Joux, biotoop van *Euchloe ausonia* HÜBNER.

***Erebia triaria* DE PRUNNER** : op veel biotopen gezien, het meest te Vens, daar zeer gewoon op een hoogte van ca. 1750 m. Op ca. 1900 m waren de vlinders massaal. Ook te Lillaz en te Epinel verschillende exemplaren. De soort vliegt te Pondel meestal op de «natte» biotopen. Van alle waargenomen exemplaren waren zeker 50% afgevlogen. De meeste vlinders waren mannetjes en om verse wijfjes te vinden hebben we lang moeten zoeken. We ving een zeer klein wijfje te Quart op 31 mei.

***Lasioommata petropolitana* FABRICIUS** : te Pondel enkele exemplaren dicht bij de scheiding van het «droge-natte» biotoop. Te Pontey slechts één wijfje op 31 mei. Gewoon te Lillaz, veel minder te Epinel, zeer gewoon te Vens, zowel mannetjes als wijfjes. Veel van de waargenomen vlinders hadden scheurtjes in de vleugels of brokjes eruit en dit kan volgens mij alleen te wijten zijn aan het feit dat de vlinders graag rusten op stenen en daar aangevallen worden door hagedissen.

***Hamearis lucina* LINNAEUS** : 1 mannetje te Cerellaz op 28 mei in de nabijheid van de waterval. De vlinder rustte op ratelpopulier (*Populus tremula*). Te Pondel verscheidene exemplaren op het «natte» biotoop, 29 mei. Volgens HIGGINS & RILEY (1971) vliegt de soort in het laagland, zelden tot 1300 m, gewoonlijk op open plekken in bossen. De plaats waar ik de soort zag te Pondel beantwoordt heel goed aan deze omschrijving. De vliegtijd is volgens dezelfde auteurs mei en augustus. De verspreiding van de soort gaat door geheel Midden-Europa tot 60° NB. De soort is zeldzaam in Italië, behalve op

Figuur 2 : rups van *Parnassius apollo* L., Avise.

de zuidelijke hellingen van de Alpen. *H. lucina* is nog niet eerder in de Aosta-vallei waargenomen. Ze zou er volgens KUHNERT (1979) wel kunnen voorkomen.

***Callophrys rubi* LINNAEUS** : waargenomen op alle bezochte biotopen, meestal niet meer vers. Het meest talrijk te Lillaz en te Vens. Te Vens zelfs op zeer grote hoogte : ca. 2000 m.

***Cupido osiris* MEIGEN** : zeven eksemplaren : een eerste zeer vers mannetje te Vens op 31 mei op 1900 m hoogte. Te Epinel op 2 juni vijf mannetjes, drie ervan vers en twee met scheurtjes in de vleugels. De leefruimte was zeer moeilijk toegankelijk, overal groeide duindoorn (*Hippophae rhamnoides*). Het enige wijfje te Pondel op 29 mei.

***Glaucopsyche alexis* PODA** : op alle bezochte biotopen, meestal afgevlogen. Te Vens een vers wijfje op een hoogte van ca. 2000 m. Te Pondel het talrijkst. Volgens BROCKMANN (1985) zijn er geen andere waarnemingen van *alexis* dan deze welke hij deed in 1984!

***Pyrgus andromedae* WALLENGREN** : alleen te Lillaz en te Epinel, op beide plaatsen min of meer gewoon. Volgens de literatuur vliegt *andromedae* in de Alpen vanaf 1700 m, in juni-juli. Ook BROCKMANN (1985) zag de soort in de Aosta-vallei «nicht häufig, aber verbreitet», en KUHNERT (1979) vond de soort zeldzaam op natte plaatsen einde juli te Ville-sur-Nus op 1400 m hoogte.

2. Nachtvinders

Op 29 mei en 1 juni waren we te Avise, respectievelijk tot 0.30 en 1.15 u. Het werd 's nachts telkens koud en er waaide een zeer strakke wind, afkomstig van de Mont-Blanc, welk op dit tijdstip van het jaar nog tot zeer laag bedekt was met sneeuw. Op 2 juni zette ik de lamp in een klein bosje te Clavel langs de rand van het kronkelend wegje, ca. 1500 m. Het bosje bestond hoofdzakelijk uit naaldhout maar er groeiden ook loofbomen, o.a. : berk, wilg, kastanje, ratelpopulier en eik. Ook nu zal ik mij beperken tot deze soorten welke volgens mij de moeite waard zijn voor de Aosta-vallei en ook deze welke ik daar nog niet eerder zag (FAQUAET 1987).

***Dypsessa ulula* BORKHAUSEN** : een paar vlinders te Avise, één te Clavel. Begin van de vliegtijd.

Figuur 3 : *Polygonia c-album* L., Cerellaz.

Eudia pavonia LINNAEUS : een mannetje te Vens op 31 mei, overdag.

Rhodostrophia calabra PETAGNA : enkele exemplaren op beide plaatsen.

Catarhoe rubidata DENIS & SCHIFFERMÜLLER : enkele vlinders op beide plaatsen.

Cosmorhoe ocellata LINNAEUS : enkele exemplaren te Clavel.

Xanthorhoe fluctuata LINNAEUS : enkele exemplaren op beide plaatsen.

Chloroclysta siterata HUFNAGEL : één zeer afgevlogen exemplaar te Clavel. Volgens FORSTER & WOHLFAHRT (1981) vliegt de soort vanaf einde augustus, en na overwintering tot mei.

Horisme vitalbata DENIS & SCHIFFERMÜLLER : enkele exemplaren te Avise.

Horisme calligraphata HERRICH-SCHÄFFER : drie exemplaren te Avise.

Eupithecia alliaris STAUDINGER : één exemplaar te Avise op 29 mei. Volgens FORSTER & WOHLFAHRT (1981) vliegt de soort in de zuidelijke alpendalen einde juni-juli.

Lobophora halterata HUFNAGEL : enkele vlinders te Avise, één te Clavel.

Semiothisa carbonaria CLERCK : slechts te Vens waar de vlindertjes op een hoogte van 1950 m overdag boven rijksbes (*Vaccinium uliginosum* L.) vlogen. Volgens FORSTER & WOHLFAHRT (1981) is deze soort zeer lokaal op hoogveen, in de Alpen tot 2200 m, van april tot begin juni.

Semiothisa liturata CLERCK : gewoon te Avise, veel minder te Clavel.

Lomaspilis marginata LINNAEUS : gewoon te Avise, minder te Clavel.

Pseudopanthera macularia LINNAEUS : op een paar plaatsen overdag.

Opisthograptis luteolata LINNAEUS : gewoon op beide plaatsen.

Selenia lunularia HÜBNER : enkele exemplaren op beide plaatsen.

Cabera exanthemata SCOPOLI : gewoon op beide plaatsen.

Odontopera bidentata CLERCK : zeer gewoon te Clavel, niet waargenomen

Figuur 4 : Boerenpad te Vens. Op de helling vliegt *Lasiommata petropolitana* FABRICIUS.

te Avise.

Biston betularia LINNAEUS : op beide plaatsen enkele exemplaren.

Siona lineata SCOPOLI : enkele keren overdag, vooral op niet te droge plaatsen met lage begroeiing.

Hemaris fuciformis LINNAEUS : enkele keren overdag, één beschadigde vlinder te Epinel op 2 juni.

Hyles vespertilio ESPER : slechts één vlinder te Clavel.

Deilephila porcellus LINNAEUS : enkele exemplaren te Avise, niet waargenomen te Clavel.

Elkneria pudibunda LINNAEUS : enkele exemplaren op beide plaatsen.

Arctia villiva LINNAEUS : één wijfje te Avise op 1 juni.

Euxoa decora DENIS & SCHIFFERMÜLLER : slechts één vlinder te Avise.

Agrotis segetum DENIS & SCHIFFERMÜLLER : enkele exemplaren op beide plaatsen.

Agrotis ipsilon HUFNAGEL : één vlinder te Clavel.

Agrotis exclamationis LINNAEUS : een paar op beide plaatsen.

Ochropleura plecta LINNAEUS : gewoon op beide plaatsen.

Chersotis multangula HUBNER : enkele exemplaren te Clavel, begin van de vliegtijd.

Cerastis rubricosa DENIS & SCHIFFERMÜLLER : enkele vlinders te Avise, einde van de vliegtijd.

Anarta cordigera THUNBERG : te Vens (2000 m) één exemplaar op 31 mei, overdag. Begin juni nogmaals drie vlinders. De vlindertjes zogen nectar uit de

Figuur 5 : Nat biotoop te Pondel, niet ver hier vandaan vloog *Hamearis lucina* L.

bloemetjes van rijsbes (*Vaccinium uliginosum* L.) en vormden een perfecte camouflage met de blaadjes en de bloemetjes van deze plant.

Polia bombycina HUFNAGEL : slechts één vlinder te Clavel, begin van de vliegtijd.

Sideritis albicolon HÜBNER : slechts één vlinders te Clavel.

Heliophobus kitti SCHAWERDA : enkele exemplaren te Clavel. Volgens BERIO (1985) vliegt de soort vanaf einde mei tot juli en is lokaal en niet gewoon. De soort is in Italië alleen waargenomen te Levice in de Apennijnen. Volgens FORSTER & WOHLFAHRT (1971) vliegt ze in warme Alpendalen op droge en zandige plaatsen, lokaal en niet gewoon tot 1800 m, vanaf einde mei tot begin juli.

Mamestra w-latinum HUFNAGEL : gewoon te Clavel, minder te Avise.

Mamestra biren GOEZE : enkele exemplaren te Clavel.

Mamestra bicolorata HUFNAGEL : gewoon op beide plaatsen.

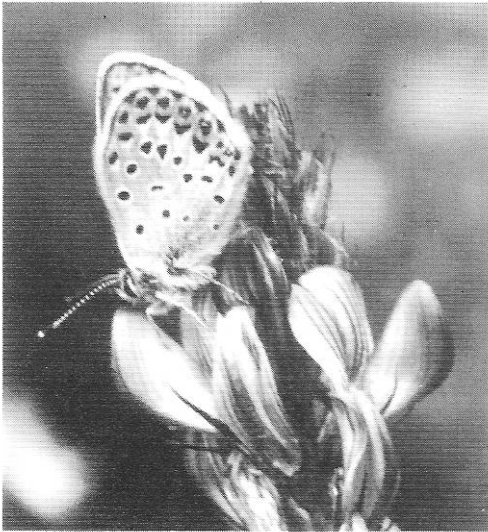
Hadena compta DENIS & SCHIFFERMÜLLER : gewoon op beide plaatsen.

Hadena bicruris HUFNAGEL : gewoon te Clavel, minder te Avise.

Panolis flammea DANIS & SCHIFFERMÜLLER : een paar te Avise, één te Clavel.

Egira conspicularis LINNAEUS : zeer gewoon op beide plaatsen, einde van de vliegtijd.

Orthosia gracilis DENIS & SCHIFFERMÜLLER : enkele exemplaren op beide plaatsen, einde van de vliegtijd.

Figuur 6 : *Lycaeides idas* L.,
mannetje rustend op Esparcette
te Vens.

- Mythimna comma* LINNAEUS : gewoon te Clavel, minder te Avise.
Cucullia umbratica LINNAEUS : één vlinder te Avise.
Copiphana olivina HERRICH-SCHÄFFER : vier exemplaren te Avise ; twee
vlinders elke avond.
Calophasia lunula HUFNAGEL : een paar te Avise en één te Clavel.
Blepharita adusta ESPER : enkele exemplaren te Clavel, begin van de vlieg-
tijd.
Conistra erythrocephala DENIS & SCHIFFERMÜLLER : enkele overwinterde
exemplaren te Avise.
Colocasia coryli LINNAEUS : enkele exemplaren te Avise.
Acronicta megacephala DENIS & SCHIFFERMÜLLER : enkele exemplaren
op beide plaatsen.
Acronicta psi LINNAEUS : één exemplaar te Avise.
Acronicta leporina LINNAEUS : één exemplaar te Avise, behorend tot de
lichte vorm.
Craniophora ligustri DENIS & SCHIFFERMÜLLER : enkele exemplaren te
Avise.
Rusina ferruginea ESPER : enkele exemplaren te Avise.
Apamea crenata HUFNAGEL : één exemplaar te Avise.
Apamea sordens HUFNAGEL : één exemplaar te Clavel.
Oligia versicolor DENIS & SCHIFFERMÜLLER : gewoon op beide plaatsen.
Caradrina gilva DONZEL : één exemplaar te Clavel.
Panemeria tenebrata SCOPOLI : overdag op een paar plaatsen, steeds
afgevoegen.
Melicleptria ononis DENIS & SCHIFFERMÜLLER : overdag op een paar
plaatsen, enkele vlinders te Lillaz op 1 juni.

- Abrostola trigemina* WERNEBURG : één exemplaar te Avise.
Diachrysia chrysitis LINNAEUS : enkele exemplaren te Avise.
Minucia lunaris DENIS & SCHIFFERMÜLLER : enkele exemplaren te Avise.
 Ook overdag op enkele biotopen gezien.
Dysgonia algira LINNAEUS : enkele exemplaren te Avise.
Callisteges mi CLERCK : overdag op veel biotopen. Te Vens (1900 m) talrijk.
Euclidia glyphica LINNAEUS : zeer gewoon op bijna alle bezochte biotopen, overdag. Zeer talrijk te Epinel.
Scoliopteryx libatrix LINNAEUS : één vlinder te Avise, overwinterd exemplaar.
Hypena obesalis TREITSCHKE : gewoon op beide plaatsen, meestal afgevlogen.

Dankwoord

Een dankwoord aan Tony PEETERS als goede reisgenoot en waardevol kollega-lepidopteroloog en aan W.O. DE PRINS voor determinatie van moeilijke soorten, zowel dag- als nachtvlinders.

Bibliografie

- Berio, E., 1985. *Fauna d'Italia*. Lepidoptera, Noctuidae I. Edizione Calderini, Bologna.
 Brockmann, E., 1985. Beitrag zur Makrolepidopterenfauna des Aosta-Tales (Italienische Alpen)
 4. Spezieller Teil : Libytheidae, Lycaenidae, Hesperidae. - *Nachr.ent.Ver.Apollo*. 6 : 131-156.
 Faquaet, M., 1987. De Aosta-vallei : een paradijs voor lepidopterologen (Lepidoptera). - *Phegea* 15 : 47-59, 91-107, 131-144.
 Forster, W. & Wohlfahrt, Th.A., 1971. *Die Schmetterlinge Mitteleuropas*. IV. Eulen. Franckh'sche Verlagshandlung, Stuttgart.
 Forster, W. & Wohlfahrt, Th.A., 1981. *Die Schmetterlinge Mitteleuropas*. V. Spanner. Franckh'sche Verlagshandlung, Stuttgart.
 Higgins, L.G. & Riley, N.D., 1971. *Elseviers Vlindergids*. Elsevier, Amsterdam.
 Kühnert, H., 1979. Tagfalterbeobachtungen im Aostatal (N. Italien). - *Ent.Z.Frankf.a.M.* 89 : 169-174.

Corrigendum

In mijn artikel over de Aosta-vallei (*Phegea* 15 : 131-144) is de tekst bij figuur 22d. *Eupithecia carpophagata* STAUDINGER, Cerellaz 29.VII.1984 en de bijhorende tekst op p. 138 fout. De naam moet vervangen worden door *Eupithecia veratraria eynensata* DE GRASLIN en de tekst op p. 138 moet luiden : «zeer zeldzaam te Avise, iets gewoner te Cerellaz, geen waarnemingen op de lager gelegen plaatsen. Volgens FORSTER & WOHLFAHRT (1981) vliegt *eynensata* in de Alpen boven 1200 m, van mei tot juli.»

Met dank aan M. CHOUL die me de fout meldde en W. DE PRINS die me de juiste determinatie doorgaf.

Ik vermeldde reeds de vangst van een exemplaar van *Cucullia santonici* HÜBNER te Cerellaz op 17.VII.1983 (zie *Phegea* 15 : 200). De nominaatvorm van deze soort vliegt in Zuid-Rusland en Klein-Azië terwijl in Zuidwest-Europa ssp. *odorata* (GUENÉE) voorkomt die groter is en duidelijker getekend.